

Kinderopvang en Oekraïne

Het kan zijn dat de kinderopvang, zo vlak na de coronapandemie, opnieuw in de volle actiestand moet. Door de oorlog in Oekraïne komen duizenden vluchtelingen naar ons land, veelal moeders met jonge kinderen. Wat kán, wat moet de kinderopvang voor deze kinderen betekenen? | Aart Verschuur

Medio april. Hoeveel Oekraïense vluchtelingen op den duur naar Nederland zullen komen, niemand weet het. Op het moment van schrijven geeft de oorlog in Oekraïne een wisselend beeld. Terugtrekkende, maar misschien weer aanvallende Poetin-troepen. Sommige vluchtelingen maken van de tijdelijke rust gebruik om juist weer terug te keren naar hun land.

Maar de leegloop van Oekraïne is half april vooral nog gaande. Zeker 4,5 miljoen mensen hebben hun land verlaten en worden opgevangen in de buurlanden. Het Nederlandse kabinet gaat er vooralsnog van uit dat zo'n 50.000 vluchtelingen naar Nederland zullen komen. Dat is een voorzichtige inschatting, vinden deskundigen. Die denken eerder aan 150.000 mensen, vooralsnog vooral moeders met kinderen.

Het ministerie van Onderwijs gaat ervan uit dat zeker tussen 15.000 en 25.000 Oekraïense kinderen onderwijs behoeven. Maar begin april hebben zich al 10.000 Oekraïense kinderen gemeld op

Nederlandse scholen, meldt schoolleidersvereniging AVS. De kinderen worden zo veel mogelijk op nieuwkomersscholen of speciale klassen in het reguliere onderwijs opgevangen. En als daar te weinig plek is in 'tijdelijke voorzieningen', die onder andere in Arnhem, Edeveen, Eindhoven, Amstelveen en Hengelo al zijn geopend.

Onderwijs pakt door

Het ministerie van Onderwijs pakt dus flink door met de organisatie van het onderwijs aan de nieuwkomers. Het ministerie en het onderwijs zelf zijn dit ook gewend, gezien eerdere vluchtelingenstromen, en hebben de juiste protocollen blijkbaar altijd klaarliggen.

Ook het kinderopvangministerie SZW is inmiddels in de actiestand gekomen. Er is zeer frequent – wekelijks of vaker – overleg met brancheorganisaties en vertegenwoordigers van ouders, vaak met en op het ministerie van Onderwijs. En SZW heeft zich het hoofd gebroken over hoe

eventuele opvang van vluchtelingenkinderen gerijmd kan worden met de rechten op kinderopvangtoeslag (KOT) voor Oekraïense kinderen.

Besloten is dat kinderen van vluchtelingen uit Oekraïne naar een kinderopvang of gastouder kunnen. Gastouders mogen vluchtelingen in huis nemen als die in het personenregister kinderopvang staan. Ook mogen vluchtelingen 'met de juiste diploma's en een vog' werken in een kinderopvang.

Wat betreft de kosten: peuters kunnen via de gemeente een aantal uur per week peuteraanbod krijgen of voorschoolse educatie. Daarnaast kan de gemeente een gezin een sociaal medische indicatie (SMI) toekennen, om daar waar nodig in de kosten van kinderopvang tegemoet te komen. De gemeente gaat over de toekenning hiervan. Tot slot onderzoekt het ministerie hoe de kinderopvang in het algemeen financieel meer toegankelijk gemaakt kan worden voor Oekraïense vluchtelingen die in Nederland gaan werken.

Initiatieven kinderopvang

Ook in de kinderopvang zelf zijn tal van initiatieven over de opvang van kinderen uit Oekraïne. Spontaan zijn op meerdere plekken speciale speelgroepen opgezet en hier en daar zitten al Oekraïense kinderen in reguliere opvanggroepen. Op kosten van de kinderopvang zelf. Meestal gebeurt dit in overleg of in samenwerking met de gemeenten, die als eerste verantwoordelijk zijn voor de opvang van vluchtelingen, zij hebben de regie.

Ook onze brancheorganisaties BK en BMK zijn meteen in actie gekomen, hebben projectgroepen geformeerd, verza-

'Zo bood het buurthuiswerk een vrijwilliger die een aardig woordje Oekraïens spreekt.'

BRANCHEORGANISATIES: Taaleisen tijdelijk versoepelen

Ook de Brancheorganisatie Kinderopvang (BK) en de Branchevereniging Maatschappelijke Kinderopvang (BMK) bereiden zich voor op de opvang van Oekraïense kinderen. Samen met beroepsvereniging PPINK en het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) hebben zij op een rij gezet waar je op moet letten bij vluchtelingenkinderen, bij mogelijke oorlogstrauma's. En ze doen meer.

Niemand in de kinderopvang heeft een glazen bol, als het gaat om de toeloop van Oekraïense kinderen naar Nederland en onze kinderopvang, vertellen BMK-voorzitter Loes Ypma en Ellen Monteban, beleidsadviseur van BMK. Maar het is duidelijk dat er nú behoefte is aan speelplekken voor kinderen, op een veilige plek, waar ook emotionele veiligheid en structuur wordt aangeboden. Dat past goed bij de expertise van de kinderopvang. Ook moet er worden nagedacht over opvangmogelijkheden op langere termijn, indien nodig. 'We vinden het onwenselijk dat kinderen hele dagen in een hotel of opvangcentrum moeten verblijven', vertelt Ellen. 'Aan

speelplekken met deskundige begeleiding is zeker behoefte.' Ellen ziet momenteel drie ontwikkelingen, waar elke kinderopvangorganisatie aan kan bijdragen. 'We zien deze speelplekken nu ontstaan. Kinderopvangorganisaties regelen ruimtes, verzamelen speelgoed en leveren de professionals die de begeleiding op zich nemen.'

'Verder zien we, mondjesmaat nog, kinderen al meedraaien in reguliere groepen. Dat heeft vanuit de inclusiegedachte onze voorkeur. Verder zien we dat de kinderopvang, met name vanuit de bso, scholen kan bijstaan met spel, sport, cultuur en aandacht voor emotionele veiligheid.' Loes: 'Als een kinderopvangorganisatie een aanbod wil doen, moet je contact opnemen met je gemeente. De gemeenten hebben de regierol, kennen de situatie en weten waar er behoefte is aan speelplekken. Dat kan in peuterspeelzalen zijn van jouw kinderopvangorganisatie, in een buurthuis of een vluchtelingencentrum. Of zelfs een vluchtelingendorp, mocht de rijksoverheid besluiten tot de instelling daarvan.'

Brancheorganisatie Kinderopvang

Ook de BK is actief aan de slag met voorbereidingen op de mogelijke komst van véél Oekraïense kinderen. Samen met de BMK is het initiatief genomen voor overleg met het ministerie van SZW. 'De kinderopvang moet klaar staan als de overheid besluit om aparte "vluchtelingendorpen" in te richten. Als Brancheorganisatie Kinderopvang zorgen we dat onze leden klaarstaan, en de juiste informatie ontvangen waar ze mee aan de slag kunnen', zegt BK-directeur Emmeline Bijlsma.

'We stonden klaar tijdens de coronapandemie, en ook al lopen onze pedagogisch medewerkers op hun tandvlees, door zowel de coronaperiode als de werkdruk vanwege de personeelskrapte, ook nú staan ze weer klaar.'

'Maar voor we in actie kunnen komen, moeten we eerst weten waarover we het hebben. Zorgen dat veertig kinderen samen kunnen spelen, is echt iets anders dan het opzetten van een complete babyopvang in een vluchtelingendorp. Dus we verzamelen en verspreiden nu vooral informatie, doen mee met de juiste overleggen en voorzien onze leden van good practices.'

'Zo hebben we bij het ministerie van SZW de vraag neergelegd of de taaleisen voor de mogelijke inzet van Oekraïense medewerkers in de reguliere kinderopvang tijdelijk niet lager kunnen worden. Moeten zij niet meer tijd krijgen om het Nederlands onder de knie te kunnen krijgen?'

melen informatie en geven hun leden tips over opvang van (mogelijk) getraumatiseerde kinderen. Hoe ongewis alles ook is. Want niemand weet of over enkele maanden alle Oekraïners weer huiswaarts zijn gegaan, of dat tienduizenden zich zullen aanmelden voor opvang en/of speelplekken. De Oekraïense moeders wachten momenteel in Nederland vooral op betere tijden.

Speelzaal in Waterland

Directeur Ilse Raasing van Kinderopvang Waterland is meteen in actie gekomen toen de eerste Oekraïense vluchtelingen zich in haar gemeente meldden. Kinderopvang Waterland heeft vroeger ook veel gedaan voor gevluchte Syriërs, dus die ervaring is meteen ingezet. Alles doen voor de glimlach van een kind, verwoordt Ilse. 'We hebben meteen een plek geregeld in een van onze peuterspeelzalen en ik heb met onze pedagogisch medewerkers een rooster gemaakt om daar elke woensdagochtend te gaan werken. Alles op vrijwillige basis, ook ikzelf en de leden van het MT draaien mee. Verder hebben we hulp van het buurthuiswerk en van Vluchtelingenwerk. Zo bood het buurthuiswerk een vrijwilliger die een aardig woordje Oekraïens spreekt.'

De peuterspeelplek heeft de eerst vijf weken eens per week gedraaid, vanaf medio april zijn vier Oekraïense kinderen naar een reguliere peuteropvanggroep, die op sommige dagen nog ruimte had. Dit op verzoek van de gemeente Waterland. Eigenlijk zouden de Oekraïense kinderen, ook de allerleerjongsten, elke dag met de bus naar een school/opvangvoorziening in Purmerend moeten, maar niemand zag het zitten om tweejarigen elke dag op de bus te zetten.

Ilse: 'De gemeente heeft daarom alle kinderopvangorganisaties in Waterland gevraagd om te kijken of er ruimte is voor 2-4 jarigen in de reguliere opvang, en wij hebben vier plekken kunnen vinden. Deze reguliere opvang is voor de peuters gratis. De burgemeester – in Waterland kent iedereen elkaar – heeft me wel formeel gezegd dat ik de kosten kan declareren bij

de gemeente, maar dat heb ik voorsnog geweigerd. We betalen het uit eigen zak.’ ‘In zo’n hectische beginperiode, die iedereen heeft overvallen, voel ik niet de behoefte om alles te declareren. In Purmerend holt iedereen heel hard om opvang en onderwijs op orde te krijgen en om van alles te organiseren voor kinderen van 0-18 jaar. Ik wil geen aandacht schenken aan afremmende zaken. Nu moeten we vooral even doorpakken.’

Solidoe

Ook Kinderopvang Solidoe (Aalsmeer en Uithoorn) wil op korte termijn voorzieningen bieden, plekken waar kinderen, tot de zomervakantie, kunnen ‘landen’. Solidoe werkt nu samen met het onderwijs om opvang en onderwijs voor Oekraïense kinderen snel te realiseren. Na de zomervakantie moeten zaken dan structureler zijn ingeregeld.

Afgesproken is dat de gemeente de regie voert, Solidoe stelt ruimte en personeel beschikbaar vanuit haar maatschappelijke rol. Onderwijs voor de kinderen van

6-12 jaar wordt zo veel mogelijk geregeld via de taalklassen. Voor kinderen van 0-6 jaar biedt Solidoe in beide plaatsen één keer per week een speel/loopochtend. Als blijkt dat er meer behoefte is gaat dit naar twee keer per week.

Humankind

Loopt in Waterland veel langs informele kanalen, bij grote kinderopvangorganisaties vraagt dat wat meer organisatie. Zo bereidt Humankind zich landelijk zorgvuldig voor op de mogelijke komst van veel Oekraïense kinderen. Marike Wierink (project management office van Humankind) en José Lenders (beleidsmedewerker pedagogiek en kwaliteit) doen daarvan de coördinatie.

Zij vertellen dat Humankind veel contact heeft met de gemeenten, die lijn loopt vooral via vestigingsmanagers en regiodirecteuren. Verder organiseert Humankind op verschillende locaties speciale speelopvangplekken, die ook hier buiten de reguliere kinderopvang vallen. Vooral in de buurt van plekken waar veel vluchtelin-

gen(kinderen) in hotels of anderszins kleinbehuisd worden opgevangen, is het prettig om spelinloop te organiseren, zodat zowel moeders als kinderen elkaar daar kunnen ontmoeten.

Daarnaast zitten in verschillende wél-reguliere opvanggroepen – incidenteel slechts nog – Oekraïense kinderen. Ook hier wordt eerst vooral gekeken naar het kind zelf, naar het bieden van veiligheid en structuur. De financiering is van later zorg.

‘En José en ik houden ons intensief bezig met de vraag hoe we binnen Humankind de pedagogisch medewerkers zo goed mogelijk kunnen ondersteunen, zowel nu als wanneer er meer kinderen uit Oekraïne naar ons toe komen’, vertelt Marike. ‘Wat hebben pedagogisch medewerkers nodig van de organisatie om – mogelijk getraumatiseerde – kinderen, die ook nog een andere taal spreken, te kunnen opvangen? Hoe ga je om met trauma’s, met emotionele verwerking? Met de taalverschillen?’

Informatie delen

José vertelt dat Humankind binnenkort zowel in tekst als visueel informatie gaat delen met alle medewerkers. Daarin staan drie onderwerpen centraal: het omgaan met traumaklachten bij kinderen, de Oekraïense cultuur en het tonen van de best practices die binnen Humankind zijn verzameld. José: ‘Sommige collega’s hebben al ervaring met de opvang van vluchtelingenkinderen. Deze ervaringen delen we graag.’

Zowel José als Marike benadrukken dat het opvangen van Oekraïense kinderen door de huidige personeelskrapte in de kinderopvang een extra uitdaging is. ‘Hét probleem is dat de vraag naar opvang stijgt en we openstaande vacatures hebben’, zegt José. ‘Wel zien we ruimte voor onze bso-medewerkers, die nu vaak met kleine contracten werken’, vult Marike aan. ‘Gemeenten en scholen hebben al veel ervaring met nieuwkomers en weten elkaar snel te vinden. We zien vervolgens dat onze bso-medewerkers ook worden ingezet, om het onderwijs tijdens schooluren te helpen met de opvang. Dus dan krijgt de bso-medewerker een tijdelijke urenuitbreiding.’